

Ako ďalej v otázke rozširovania Európskej únie?

29. októbra 2019 16:15

Matej Navrátil

Macedónsko vo februári oficiálne zmenilo svoj názov na Severné Macedónsko. Hlavnou motiváciou bol vstup do EÚ a NATO. Foto – TASR/AP

Autor je vedecko-výskumný pracovník na Katedre politológie UK

Posledné zasadnutie Rady Európskej únie sa opätovne zaoberalo brexitom. V tieni rokovaní však ostala téma, ktorá reprezentuje jeden z pilierov slovenskej zahraničnej politiky – rozširovanie o nové členské štáty.

V záveroch Rady sa k tejto oblasti vzťahovala len jedna veta, kde sa lídri členských krajín dohodli, že sa k problematike rozširovania „vrátia“ pred samitom v Záhrebe, ktorý je naplánovaný na máj 2020. Odloženie ďalších

debát o potencionálnom členstve Albánska a Severného Macedónska sa dá považovať za úspech predovšetkým pre Francúzsko (a do určitej miery aj pre Holandsko a Dánsko), ktoré má tradične rezervovaný až negatívny prístup k rozšíreniu Únie o nových členov.

Politika rozširovania

Rozširovanie patrí k jednému z najdôležitejších nástrojov, prostredníctvom ktorého je Európska únia schopná šíriť svoje normy, hodnoty, štandardy, ale aj praktiky demokratického vládnutia. Základným prvkom tohto zahraničnopolitického nástroja je takzvaná kondicionalita, ktorá zabezpečuje to, že krajiny budú spĺňať všetky technické a právne náležitosti, za čo budú odmenené členstvom. Zároveň to predstavuje aj dôležitý element stabilizácie krajín, ktoré prešli turbulentným obdobím a spamätávajú sa zo série vojnových konfliktov, ktoré sa rozpútali v dôsledku rozpadu Juhoslávie.

Slovensko ako jedna z krajín prešlo podobným typom „štandardizácie“, čo vyvrcholilo naším vstupom do EÚ v roku 2004. Lenže skúsenosti, ktoré majú stredoeurópske krajiny z procesu integrácie, sa podľa niektorých zásadne líšia najmä v tom, že Únia teraz vyžaduje od potenciálnych členov oveľa striktnejšiu kondicionalitu.

Logika pri veľkom rozšírení z roku 2004 bola založená na snahe najprv formálne adaptovať štátne inštitúcie a podniknúť potrebné reformy, kvôli čomu museli krajiny splniť takzvané Kodanské kritériá. Následne sa krajiny už ako členovia mali začať socializovať a preberať okrem iného aj európske praktiky vládnutia. Lenže kolegovia z London School of Economics tvrdia, že takýto proces „europeizácie“ je pre krajiny západného Balkánu podmienkou a nie dôsledkom, ako to bolo napríklad v prípade Slovenska.

Tento postoj sa odráža aj pri pohľade na desaťročný odstup od chvíle, keď Európska komisia navrhla Európskej rade otvoriť prístupové rokovania so Severným Macedónskom. Albánsko a Severné Macedónsko odvtedy implementovali množstvo reforiem a niekedy išli aj nad rámec toho, čo sa

od nich očakávalo. Severné Macedónsko vyhovel Grécku a podvolilo sa zmeniť názov krajiny, čím urovnalo niekoľkoročné diplomatické roztržky. Albánsko na základe žiadosti Európskej komisie podniklo kroky k odstráneniu korupcie z justície a implementovalo tvrdé reformy v tejto oblasti.

Predseda Európskej komisie Juncker, ako aj predseda Európskej rady Tusk sa vyjadrili, že ak EÚ odmietne otvoriť prístupové rokovania, podryva to integritu Únie, ktorá dlhodobo dáva týmto krajinám nádej na členstvo. Rovnako aj väčšina predstaviteľov členských krajín Únie sa vyjadrila, že Únia si musí voči týmto krajinám splniť sľuby, ku ktorým sa zaviazala. Takže v dnes nie je jasné, či reformy, ktoré krajiny západného Balkánu podnikajú, vedú k plnohodnotnému členstvu alebo len k užšej kooperácii v niektorých sektoroch.

Pozícia Francúzska

Nevôľa Francúzska rozšíriť EÚ o ďalšie krajiny by sa dala rozdeliť do dvoch rovín. V prvom rade Emmanuel Macron už dlhodobo kritizuje vnútroinštitucionálne rozhodovacie procesy. Francúzsky prezident je znepokojený zdĺhavým procesom rozhodovania na európskej úrovni, čo by noví členovia ešte viac skomplikovali. Navyše, podľa jeho názoru je potrebná reforma prístupových rokovaní, ktorá by zodpovedala stavu, v ktorom sa Únia nachádza.

Ak sa pozrieme na situáciu v členských krajinách, ktoré do Únie vstúpili po roku 2004, začína byť jasné, že proces integrácie zmenil štátne inštitúcie formálne, ale to nezaručuje udržanie praktík spojených s právnym štátom a samotnej demokracie.

Tu sa dostávame k druhému bodu. Macron aj jeho predchodcovia boli sklamaní z niektorých politických postojov, ktoré krajiny regiónu strednej Európy zaujali, čo sa prejavilo aj otvorenou kritikou (podpora vojny v Iraku alebo nedávny postoj k migračnej kríze).

Kritika sa v poslednom čase sústredila aj na domáce politické dianie, keď

Francúzsko prejavilo obavy z reformy disciplinárnych konaní proti sudcom v Poľsku alebo bolo kritické voči narastajúcim autoritárskym tendenciám Orbána v Maďarsku.

Región západného Balkánu je pre Európsku úniu kľúčový. Z hľadiska bezpečnosti je primárnym záujmom, aby členské krajiny susedili s krajinami so stabilným demokratickým usporiadaním a transparentnými inštitúciami. Pokiaľ Únia nedokáže splniť to, k čomu sa zaviazala, hrozí, že v regióne, ktorý tvorí aj jednu z hlavných tém slovenskej zahraničnej politiky, bude narastať apatia voči členstvu v Únii a podľahne zvyšujúcemu sa vojenskému vplyvu Ruska (ako napríklad v Srbsku) alebo ekonomickému rozmachu Číny, ktorý je badateľný pomaly v každej krajine regiónu.

Odloženie prístupových rokovaní bez explicitného odôvodnenia navyše nemotivuje ďalšie krajiny v regióne, aby pokračovali so začatými reformami alebo v udržiavaní priateľských vzťahov so susedmi. Na tomto princípe stojí napríklad veľmi krehký dočasný mier medzi Srbskom a Kosovom a práve obštrukcie zo strany EÚ môžu zmariť jej niekoľkoročné mierové snahy. Neschopnosť zastabilizovať krajiny západného Balkánu celkovo podryva myšlienku európskej integrácie, a teda aj autoritu a integritu európskeho projektu, ktorý je považovaný za najúspešnejší mierový projekt.

Na druhej strane, Macronove obavy z neschopnosti „uzavrieť“ demokraciu v nových členských krajinách a udržať fungujúce inštitúcie sú, zdá sa, oprávnené. Stačí sa pozrieť na prípad Slovenska a v kontexte udalostí z posledných dvoch rokov sa opýtať: spĺňa dnešné Slovensko tie isté normy, ktoré sa očakávajú od potencionálnych členov?